22.09.2022

Група ТУ-2. Основи трудового законодавства. Контроль за додержанням трудового законодавства.

Як здійснюється контроль за додержанням законодавства про працю

Держпраці у Рівненській області звертає увагу, що відповідно до ст. 43 Конституції держава створює умови для здійснення громадянами права на працю. Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю є важливими способами захисту трудових прав працівників, гарантією забезпечення законності в трудових відносинах.
Важливість наглядової й контрольної діяльності щодо використання роботодавцями найманої праці зумовлюється багатьма чинниками, зокрема:

- низьким рівнем правової культури серед роботодавців;
- поширенням неофіційної зайнятості, коли використання праці відбувається поза впливом трудового законодавства тощо.

Поширеними є випадки несвоєчасної або неповної виплати заробітної плати, ігнорування закону у сфері охорони праці, незаконного звільнення з роботи.

Чим відрізняється нагляд від контролю?

Трудове законодавство не розмежовує нагляд і контроль, оскільки вони здійснюються нерозривно. Проте між ними можна виділити деякі відмінності.

Так, контроль вважається однією з функцій управління, яка полягає в систематичній перевірці суб'єктом контролю виконання контрольованим об'єктом установлених вимог для отримання інформації та вжиття необхідних заходів для досягнення визначеного результату.

Нагляд слід розглядати як здійснення спеціальними державними органами спостереження за дотриманням об'єктами управління (юридичними і фізичними особами) правил, передбачених нормативними актами. Нагляд виконується суб'єктом, не пов'язаним із об'єктом нагляду відносинами підпорядкування. Контроль може відбуватися і щодо підпорядкованих суб'єктів.

Повноваження наглядових органів мають владний характер і зумовлюють, як правило, прийняття індивідуального акта реагування, спрямованого на припинення порушення, подолання його наслідків. Контрольна діяльність має організаційно-управлінський характер, тому акти реагування органів контролю можуть видаватися і за відсутності правопорушень.

Нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю - це діяльність компетентних державних і громадських органів, спрямована на перевірку відповідності трудовому законодавству дій роботодавців у процесі управління найманою працею, попередження і виявлення правопорушень, притягнення винних у порушенні трудових прав працівників до юридичної відповідальності.

Які держоргани здійснюють нагляд/контроль?

В Україні створено систему спеціальних державних органів та інспекцій, які здійснюють нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю і не залежать у своїй діяльності від роботодавців.

Центральні органи виконавчої влади здійснюють контроль за додержанням законодавства про працю на підприємствах, в установах і організаціях, що

перебувають у їх функціональному підпорядкуванні, крім органів державної податкової служби, які мають право з метою перевірки дотримання податкового законодавства здійснювати такий контроль на всіх підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форм власності та підпорядкування.

Вищий нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів про працю здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами.

Громадський контроль за додержанням законодавства про працю здійснюють професійні спілки та їх об'єднання.

Головна відмінність між державним наглядом і контролем та громадським контролем полягає в наявності у державних органів та інспекцій не лише контрольно-наглядових, а й владних повноважень, зокрема:

- давати власнику або уповноваженому ним органу обов'язкові для виконання приписи щодо усунення виявлених порушень,
- зупиняти діяльність підприємства або окремих його підрозділів у разі створення обстановки, небезпечної для життя і здоров'я працюючих, притягати винних до юридичної відповідальності.

Натомість органи громадського контролю мають значні повноваження зі здійснення перевірочної діяльності щодо захисту трудових прав, проте не наділені засобами примусу. Усунути виявлені порушення, притягати винних до відповідальності вони можуть, звернувшись до компетентного державного органу.

Що перевіряється?

Наглядом і контролем охоплено всі аспекти застосування праці, не обмежуючись виключно трудовими відносинами. За змістом наглядова і контрольна діяльність поділяється на загальний нагляд і контроль за додержанням трудового законодавства, а також нагляд і контроль у сфері охорони праці.

Основними сферами нагляду і контролю є встановлення умов праці та їх застосування. При встановленні умов праці важливого значення набуває необхідність перевірки їх відповідності вимогам статей 9 і 16 КЗпП, які забороняють у договірному порядку погіршувати становище працівників порівняно з чинним трудовим законодавством та угодами із соціально-економічних питань.

Під час перевірки стану застосування чинного законодавства та умов праці особлива увага приділяється відповідності індивідуальних актів роботодавця вимогам нормативно-правових (у тому числі локальних) актів про працю.